

जम्बूद्वीपशब्दे १०४३ पृ० दृष्टिताः । भारतवर्षस्थाः समुद्रमात्रं "मदीं पिवन्ति विषुवाभित्यादिना "दक्षिणाञ्च मज्जानदीमित्यन्तेम" भा०भी०उक्ताः १०४६ पृ० दृष्टिताः । जम्बूद्वीपानामपि मज्जानद्यामिलितानां समुद्रगामित्वं यथोक्तं भावे "साम्बूयान्मोधिभ्योति मज्जानद्या न शापगा" । [लिका० ।]

समुद्रगृह न० समुद्र इव प्रचुरजलं गृहम् । जलवन्तगृहे समुद्रचुलुक पु० समुद्रचुलुकः गण्डवृजजलितजलमिव ज्वालायामिव पीतत्वादयस्य । जगज्ज्वले सुनी त्रिका० ।

समुद्रनवनीत न० समुद्रस्य नवनीतमिव । समुद्रमन्वनोद्भूतसारिणी १ कश्चित् २ चन्द्रे च सेट० ।

समुद्रफल न० योप्राधिभेदे "समुद्रनाम प्रसन्नं पद्यात् फलं मुदीरयेत् । समुद्रफलमिष्टादि नाम वाच्यं भिन्नधरेः । फलं समुद्रस्य कृष्णकारि वातापहं भूतनिरोधकारि । त्रिदोषटावानलदोषहारि कफामयभ्रान्तिविराधकारि" राजनि० तद्गुणाः उक्ताः ।

समुद्रफेन पु० इत० । समुद्रस्य फेने ज्वरः "समुद्रफेनचक्षुषो लेखनः पीतजलं चः । कषायो विषपित्तघ्नः कर्ण-रक्तफण्डित्तघ्नः" भावप्र० तद्गुणा उक्ताः ।

समुद्रमेखला स्त्री समुद्रः मेखलेव वेष्टनाकारत्वात् यस्याः । प्राचव्यां त्रिका० । समुद्ररश्मिनादयोऽप्यत्र ।

समुद्रयान न० वायतेऽनेन वा-करणे ल्युट् इत० । पोते समुद्रतरणसाधने नौकाभेदे वराहपु० ।

समुद्रयात्रा स्त्री इत० । समुद्रस्य तीर्थत्वेन गमने । जडो तज्जिवेचः कश्चिच्छब्दे १८०४ पृ० दृष्टम् ।

समुद्ररमण स्त्री समुद्रः रमण इव वेष्टकत्वात् यस्याः । प्राचव्यां उक्ता० ।

समुद्रलवण न० समुद्रजलजातं लवणम् । (करकच)समुद्रे लवणे राजनि० । "समुद्रं यस्तु लवणमस्मीवं वागरं च तत् । समुद्रं मधुरं पाके सतिक्तं मधुरं शुद्धं । नात्युष्णं दोषघ्नं मेदि ज्योतिषमविदाहि च । लोहकं वातनृजिक्तमक्षुण्णं नातिशीतनम्" भावप्र० ।

समुद्रवज्रि पु० इत० । समुद्रस्य ज्वली बाहुवानने कृता० समुद्रवेला स्त्री इत० । समुद्रस्य कूले ।

समुद्रसुभगा स्त्री इत० । गङ्गायां राजनि० ।

समुद्रात्मा न० समुद्रस्यान्तः पर्यन्तदेशः उत्पत्तिस्थानत्वेना-स्त्राय जम्बू समुद्रः ज्वली यस्य वा । १ जालीफले गन्धच० इष्टाचगायां स्त्री ज्वरः । शकापांसां ४ पृक्ताः वां मेदि०

एयवासे स्त्री राजनि० । इत० । समुद्रपर्वतान्ते जि० । समुद्राम्बरा स्त्री समुद्रः सम्बरांमव वेष्टनाकारत्वात् यस्याः । प्राचव्यां त्रिका० । सागराम्बरादयोऽप्यत्र ।

समुद्राह पु० समुद्रस्य कति क-कर्त्तरिकरणे वा कण् । १ कु-भारे २ सेतुवन्ने इतिमिहलमवस्थो मेदि० । [पटाये ।]

समुद्रि(द्रौ)य जि० समुद्र+भवाद्ये च क् वा । समुद्रभवे समुद्रह जि० समु+उट्+गृह-कण् । ज्वरे सम्यगुदहनक-कर्त्तरि च । [ज्वरः ।]

समुद्रन न० समु+उन्-ल्युट् । सम्यग्राहीभावे (भिजा) समुन्न न० समु+उन्-क्त । १ क्लिप्ते २ चार्द्धे ज्वरः । [परिणः]

समुन्नत जि० समु+उट्+नम-क्त । १ ल्युट् २ सत्यभेदे पु० समुन्नति जि० समु+उट्+नम-क्तम् । १ उच्यतायास् "प्रायः पयाधरसमस्तितरलं ज्वरे" ल्युट् । २ उच्यते स्त्री-तयायां कटा० ।

समुन्नह जि० समु+उट्+गृह-क्त । १ नविते २ पण्डितमन्त्रे ज्वरः । ३ प्रभो ज्वरः । ४ समुन्नते मेदि० ५ उच्य-ल्यप्य वहे ज्वरः । ६ समुन्नते च । भावे क्त । ७ उच्यते-ल्यवन्ने न० । [१ उच्यतेपणे ४ समुन्नवाने च ।]

समुन्नय पु० समु+उट्+नी-कण् । १ ज्वरनयने २ सम्यग्नीतो समुपचित जि० सम्यक् उपचितम् उप+चि-क्त । १ उच्य-ल्लोक्तते २ संबर्धिते च । [राजाश्रमः ।]

समुपजीषेम् ल्यप् । समु+उप+जुष-ल्यप् । ज्वरानानन्दे समुपेयिवस् जि० समु+उप+रण-कण् । समोपगते ।

समुपोढ जि० समु+उप+वह-क्त । १ उच्यते २ उच्यते च । समुल्लेख पु० समु+उट्+लिख-कण् । पादादिना भ्रूयादेः ज्वरने ।

समूढ जि० समु+जह+गृह-वा क्त । १ राशोक्तते २ ज्वरप-ज्वते "समूढमक्ष पांशुरे" इति ज्वरभेदः । ३ भुग्ने ४ द-द्योजाते मेदि० ५ दमिते ६ क्षतविवाहे धरणिः ७ शोधिते कटा० । बहु मूढेन । समूढवहिते जि० ।

समूह पु० समूहो वाञ्छनीयत्वात् जह वस्य । ज्वरभेदे ज्वरः पुनो । समूह तत्प्राये पु स्त्री० ज्वरः स्त्रियां क्तिप् ।

समूल जि० संघ सूत्रेण । सूत्रवहिते "समूहे उपपदे ज्वरा-दिभ्यः णसुक् तत्प्रत्यतिधातोरुपसर्गोच "समूहपाचं च कण्" "समूहपाचं व्यवधातु" इति च भट्टिः ।

समूह पु० सम+जह-कण् । १ समूहवे ज्वरः । २ समूहवत् ज्वरपादादिदिवज्जिवयस्य त्रित्वादिपञ्चमसंज्ञाविशेषो वा । २ समूह जहे तर्को च ।